

4 Handhaving van de openbare orde

Belangrijke veldwerkers voor de BVD zijn de medewerkers van de Regionale Inlichtingendiensten. Ieder regionaal politiekorps kent zo'n inlichtingendienst. RID'ers zijn zogeheten artikel 60 functionarissen: artikel 60 van de Wet op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (WIV) draagt deze politieambtenaren op werkzaamheden te verrichten voor de BVD. Een van deze activiteiten is de informatievergaring in het kader van de openbare orde.

Vreemd genoeg is er over dit onderwerp niet erg veel gepubliceerd, ofschoon de inlichtingendienst van de politie al veel langer, deels politieke, informatie verzamelt dan welke geheime dienst in Nederland ook. Wie literatuur zoekt over dit onderwerp vindt met name twee afstudeerscripties van voormalige medewerkers van dergelijke inlichtingendiensten. In beide gevallen betreft het medewerkers van de Plaatselijke, later Regionale, Inlichtingendienst (PID/RID) van de politie in Nijmegen. In 1988 studeerde inlichtingenrechercheur Th. Mulder op het onderwerp af aan de Nederlandse Politie Academie voor de cursus inspecteur der rijksrecherche.¹ In 1997 deed R. Paulis dat ook, maar dan aan de Katholieke Universiteit Nijmegen in het kader van de opleiding Nederlands Recht.²

Mulder buigt zich in zijn scriptie over de noodzaak tot en de wijze van informatievergaring. Paulis bekommert zich om de normering van een en ander: waar liggen de bevoegdheden, wie mag welke inlichtingenmiddelen gebruiken.

Regionale Inlichtingendiensten

Iedere Regionale Inlichtingendienst kent twee taken: informatievergaring in het kader van de (regionale) openbare orde en het verrichten van werkzaamheden ten behoeve van de BVD. De BVD dient, kort gezegd, de staatsveiligheid te garanderen. Het openbare-ordewerk, een politietoek, gebeurt onder verantwoordelijkheid van de burgemeester. Het BVD-werk wordt

onder verantwoordelijkheid van de minister van Binnenlandse Zaken verricht. Als BVD'er hebben de RID-medewerkers andere, verdergaande bevoegdheden dan als politiemens. Als politiemens daarentegen beschikt de RID'er over opsporingsbevoegdheid en kan hij/zij bijvoorbeeld een vuurwapen dragen. Dat is voor een BVD'er weer niet weggelegd.

Formeel dienen de gegevens die vastgelegd worden binnen de BVD-taak, strikt gescheiden te worden van gegevens die verzameld worden binnen de openbare-ordetaak. Ook alle feitelijke werkzaamheden dienen strikt gescheiden plaats te vinden. Na de Tweede Wereldoorlog, met de Duitse Gestapo vers in het geheugen, wenste Nederland geen gewapende geheime staatspolitie.

De RID in Nijmegen is naar korpsgrootte de grootste van Nederland. Er werken zeven mensen: een chef, een administratief medewerker en vijf inlichtingenrechercheurs. De RID'ers hebben een generale taakstelling: ze verrichten allemaal zowel openbare-orde- als BVD-werkzaamheden. Dat doen ze onder één leiding en in dezelfde ruimte.

In maart 2001 benaderde een RID-medewerker die zich voorstelde als politiemans een Nijmeegse kraker. Dat deed hij in gesprek met de vader van de activist en in een telefoongesprek met de jongeman zelf. Hij zou zich bij een ontmoeting ook als politiemans identificeren. Toen het eenmaal zover was, verscheen op de afgesproken plek echter een tweetal mannen die de activist meenamen naar een hotel. Hier maakten ze zich bekend als medewerkers van de BVD. Een van de twee was weer RID-medewerker, de ander was een echte BVD-medewerker.³

In de regio Limburg-Noord volgde in januari 2002 een vergelijkbare benadering. RID-medewerker Peter van Baal benaderde een jonge dierenrechtenactivist. Hij stelde zich, aan de telefoon, voor als medewerker van de Limburgse recherche. Ook bij een gesprek in een wegrestaurant waarbij Arie Valentijn, dezelfde BVD-medewerker als bij de Nijmeegse benadering, aanwezig was werd niet verteld dat het hier om een BVD-benadering ging. Pas toen de jongeman hierover door het Nijmeegse Onderzoeksbureau Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (OBIV) was ingelicht, werd dit door de politiemans toegegeven. Inmiddels hebben beide activisten

over deze gang van zaken klachten in gediend bij de Tweede Kamer en de Nationale Ombudsman.

Deze benaderingen zijn recente voorbeelden van hoe het in de praktijk vaak gaat. De wettelijk voorgeschreven scheiding bestaat niet. Dat is ook niet verwonderlijk nu beide taken en werkzaamheden zijn toevertrouwd aan dezelfde mensen: de RID'ers. De wetgever verwacht van hen het onmogelijke, of heeft via een achterdeur toch een Gestapo-achtige dienst in het leven geroepen. In de regio Gelderland-Zuid verrichten de vijf inlichtingenrechercheurs, omgerekend in uren, voor drie mensen BVD-werk, voor één mens openbare-ordewerk en voor één mens antecedentenonderzoek voor het eigen korps. Voor de BVD is de vermenging van taken handig, voor de burger is het minder prettig. Medewerking aan de BVD is voor een burger vrijwillig. Bij een uitnodiging door de politie is men toch eerder geneigd te denken dat men niet kan weigeren.

Dat is onder meer vluchtelingen overkomen. Zij worden bij de politie uitgenodigd, veronderstellen dat hun asielerzoek besproken zal gaan worden en denken ook niet weg te kunnen blijven. Ter plekke, vaak in het politiebureau, worden ze geconfronteerd met een BVD'er. Ook andere burgers voelen zich dikwijls minder vrij een uitnodiging van de politie te weigeren.

Tegen deze verstrengeling van taken en bevoegdheden is in de afgelopen tien jaar door diverse organisaties stelling genomen. Dat heeft onder andere geleid tot kritische kanttekeningen door de parlementaire Commissie-Kalsbeek.⁴ De regering heeft later erkend dat het met name voor de burger niet altijd even duidelijk is met wie hij te maken heeft: een politieman of een BVD'er.⁵

De enige mogelijkheid om dit probleem definitief op te lossen is een pertinente scheiding aan te brengen tussen BVD en politie. De BVD zou regionale steunpunten kunnen opzetten en liaisons kunnen plaatsen bij de regiokorpsen van politie. Artikel 60 van de WvO zou dan geschrapt kunnen worden. Via de artikelen 61 en 62 van deze wet blijft men verzekerd van informatie uit de politie- (en justitie-) organisatie. Die artikelen verplichten immers politie- en justitiebeambten alle daarvoor in aanmerking komende informatie aan de BVD te verstrekken. Bij de behandeling van deze wet in de Tweede

Kamer heeft deze aanpak het door hevig verzet van minister van Binnenlandse Zaken De Vries niet gehaald.⁶

Methoden van informatievergaring

De eerste moderne inlichtingendiensten in Nederland waren de Plaatselijke Inlichtingendiensten (PID). Al in de negentiende eeuw werd door de politie lokaal informatie verzameld. In 1919 besloot de regering dit lokale politieke inlichtingenwerk beter te organiseren. Nog voor de Tweede Wereldoorlog werd in 47 steden een lokale inlichtingendienst opgezet die voor zijn informatie onder meer gevoed werd door ‘burgerlijke vertrouwenspersonen’. Werklozencomités en activisten werden in de gaten gehouden en er werd een centraal bestand opgebouwd met de namen van tienduizend socialisten.

De PID-en zijn bij de regionalisering van de politie in 1994, samen met de Districtsinlichtingendiensten (DID-en) van de voormalige rijkspolitie, opgegaan in Regionale Inlichtingendiensten (RID-en).

Sinds de jaren tachtig bestaat er, ook wetenschappelijk, een grotere belangstelling voor de handhaving van de openbare orde. Die belangstelling heeft veel te maken met ordeverstoring maatschappelijk verzet en het voortgaande geweld rond voetbalwedstrijden. De informatievergaring ten behoeve van de ordehandhaving komt over het algemeen slechts zijdelings ter sprake. Ze vindt van oudsher plaats onder verantwoordelijkheid van de burgemeester en wordt uitgevoerd door de politie. Mulder en Paulis verwijzen beiden in hun scriptie naar een artikel van Maurice Punch in het *Tijdschrift voor de Politie* van april 1985. Deze stelt dat de politie ‘niet louter moet denken in termen van tactiek en techniek maar ook in termen van cultuur en ideologie’. Paulis citeert: ‘Politiemensen kunnen bijvoorbeeld gewelddadige situaties bestuderen in termen van tactieken. [...] Maar ze kunnen misschien meer leren van een serieuze poging “de vijand” te bestuderen. [...] Om dit te kunnen begrijpen moeten wij de ideologie en de retoriek van de beweging onder de microscoop leggen. [...] We moeten hun gedachten kunnen lezen. In onderhandelingen of confrontaties is het uitermate van belang dat men hun gedachtengang en hun manier van opereren kan begrijpen.’ Punch ziet daar

overigens in zijn artikel meteen een probleem: ‘Het is niet onwaarschijnlijk dat juist politiemensen vrij veel moeite hebben om het denkpatroon van radicalen te kunnen volgen omdat zij immers pal aan de andere kant van het politieke en sociale spectrum staan.’

De informatievergaring ten behoeve van de openbare orde is lange tijd als vanzelfsprekende politietaak gezien: de politie dient de openbare orde te handhaven en daar haar beleid op te ontwikkelen; ten behoeve van dat beleid en de daadwerkelijke handhaving dient de politie zich dus ook van de nodige informatie te voorzien.

De bevoegdheid tot informatie-inwinning zou dan, net zoals voor het politieoptreden in het algemeen, voortvloeien uit artikel 2 van de Politiewet. Inmiddels moeten we er, na een uitspraak van de Hoge Raad en het rapport van de Commissie-Van Traa, van uitgaan dat voor het gebruik van een bijzondere opsporings-/inlichtingenmethode, zeker als deze inbreekt op een grondrecht, een specifieke wettelijke basis nodig is. Bijzondere methoden ten behoeve van de opsporing zijn, door de Wet Bijzondere Opsporingsbevoegdheden, geregeld in het Wetboek van Strafvordering. Ook de inlichtingenmiddelen en bevoegdheden van de echte geheime diensten, BVD en MID, zijn wettelijk geregeld.

Voor bijzondere methoden van informatie-inwinning ten behoeve van de openbare orde bestaat geen wettelijke regeling. Dit werd in 1998 ook vastgesteld door de Adviescommissie Inlichtingendiensten (ACI) van de Raad van Hoofddoelcommissarissen (RVH). In 1997 en 1998 vonden op verzoek van de voorzitters van de RVH, het Korpsbeheerdersberaad en het Hoofdofficierenberaad twee expertmeetings plaats om een helder beeld te krijgen van de juridische mogelijkheden op dit gebied. Die bijeenkomsten stonden onder voorzitterschap van de Nijmeegse burgemeester/korpsbeheerder E. d’Hondt. In het eindverslag van de bijeenkomsten⁷ wordt met name gewezen op voetbalvandalisme (EK 2000) als aandachtsgebied. Daarnaast worden genoemd: ‘Arbeidsonrust (boerenprotesten, schippers/slepersblokkades, havenonrusten, taxibranche) en maatschappelijke onrust (krakers, milieu-activisten, grootchalige onrust in wijken en buurten).’

Het eindverslag stelt vast dat informatie-inwinning ter wille van de openbare orde gericht is op het gedrag van groepen en niet zozeer op dat van individuen. De te gebruiken methoden hoeven niet zo heel snel in te breken op de privacy van burgers. Bepaalde inlichtingenmethoden behoeven geen normering omdat zij naar hun aard geen inbreuk maken op grondrechten, zoals vuilnissnuffel, het gebruik van open bronnen, niet-stelselmatige observatie en gesprekscontacten. Het eindverslag beveelt aan dat in een wet in formele zin wordt vastgelegd dat de politie bepaalde middelen en methodieken ter beschikking staan voor de informatie-inwinning in het kader van de ordehandhaving. Daarbij zou geregeld moeten worden dat de burgemeester bepaalt wat de taakvelden van een RID zijn. Bovendien zou deze moeten beslissen over de inzet van bijzondere RID-bevoegdheden als (stelselmatige) observatie en het gebruik van informanten en politieke infiltranten. Ook zou een nu nog niet bestaande regeling moeten worden gegeven ter afscherming van RID-informanten/infiltranten. De burgemeester zou moeten bepalen of een bijzondere methode in een specifiek geval mag worden toegepast.

De ministers van Binnenlandse Zaken en Justitie komen tot een andere conclusie dan de Commissie-d'Hondt. Peper en Korthals stellen in reactie op het eindverslag dat het niet nodig is tot een nadere wettelijke regeling te komen.⁸ De basis voor die opvatting ligt in de nadruk die zij leggen op de groepsgerichte informatie-inwinning: '... de politie streeft ernaar een beeld te krijgen van de bewegingen en activiteiten van groepen van personen. De politie behoeft in het algemeen groepsgerichte en geen persoonsgerichte informatie. Anders dan ten behoeve van de opsporing van strafbare feiten is de informatie-inwinning er niet op gericht sluitende bewijzen tegen bepaalde personen te verkrijgen. Ook anderszins wordt geen informatie ingewonnen die erop gericht is maatregelen tegen individuele personen te kunnen treffen.'

De informatie-inwinning zou volgens de ministers veelal plaatsvinden 'kort voorafgaand aan of tijdens een evenement of gebeurtenis, waarbij sprake is van vrees voor aantasting van

de veiligheid, voor ontregeling van de (lokale) democratische besluitvorming of voor verstoring van het maatschappelijk verkeer of aantasting van een lokaal vitaal belang'. Zij noemen de volgende door de RID gehanteerde inlichtingenmiddelen:

- open bronnen, zoals kranten, internet en overige media en informatie van deskundigen,
- politiebesteden, zoals het Voetbal Volg Systeem (vvs) dat operationeel is bij het Centraal Informatiepunt Voetbalvandalisme,
- verschillende vormen van observatie, zoals het al dan niet met camera's volgen van voetbal-supporters die onderweg zijn naar een wedstrijd,
- gesprekscontacten en informanten die uit eigen beweging of op verzoek informatie verstrekken of inwinnen.

Deze middelen worden door een of meer RID-en gebruikt in het kader van de informatie-inwinning ten behoeve van de openbare orde. Aan het gebruik van politieïle infiltranten (under-covers) bestaat bij de meeste korpsen geen behoefte gezien de investering in tijd en geld die niet op zou wegen tegen het rendement. Daarnaast speelt de kans van ontdekking door en repercussies vanuit de doelgroep een rol. Blijkbaar is de vrees daarvoor groter als men 'eigen mensen' inzet dan wanneer een burgerinformant wordt ingezet. De ministers signaleren met betrekking tot de inzet van burgers wel het probleem dat er geen regeling bestaat om hen af te schermen, maar dat nemen ze op de koop toe. Telefoontaps zouden ten behoeve van de informatie-inwinning niet worden ingezet, domweg omdat dat niet mag. Peper en Korthals vinden dat die mogelijkheid ook niet gecreëerd dient te worden: 'Het te dienen belang is onvoldoende zwaarwegend om een dergelijke ingrijpende onderzoeksbevoegdheid toe te staan.' Het overzicht 'methoden van informatie-inwinning' in de scriptie van Paulis is wat uitgebreider dan dat van de ministers. Hij vermeldt er wel nadrukkelijk bij dat het denkbare methoden betreft en laat in het midden of die in de praktijk worden gebruikt. Deze 'slag om de arm' relateert hij wellicht

met de afsluitende zin van zijn scriptie: ‘Het bloed kruipt immers waar het niet gaan kan, criminaliteit wordt bestreden en de openbare orde wordt gehandhaafd, met of zonder nadere wetgeving.’ Paulis benoemt drie hoofdcategorieën:

I. Observatie

1. aftappen van telecommunicatie (telefoon, fax, e-mail)
2. inzage in computerbestanden
3. scannen van mobiele telefoons
4. direct af luisteren
5. fysiek observeren en volgen
6. gebruik van plaatsbepalingsapparatuur
7. fotograferen en video-opnames

II. Menselijke bronnen⁹

1. informanten
2. agenten

III. Overige vormen van informatie-inwinning,

waaronder de open bronnen en menselijke/ambtelijke bronnen, niet zijnde informant of agent.

Mulder geeft in zijn scriptie vergelijkbare methoden. Hij gaat wat dieper in op de inzet van agenten en beschrijft die methode als ‘het penetreren van een organisatie/groep middels een burger’. Hij onderscheidt drie manieren waarop een agent kan worden ingezet: middels een relatie van een bij de organisatie/groep betrokken persoon, in de open activiteiten van de organisatie/groep of in de kern van de organisatie/groep. En verder zijn er opbouwagenten (opgeleid en begeleid door de RID om van buitenaf te infiltreren) en draaiagenten (al in de groep aanwezig).

Uit de praktijk is aan de lijst van Paulis nog toe te voegen: het deelnemen aan maillijsten. Zo is gebleken dat tenminste de RID Gelderland-Zuid geabonneerd is op *De Aktielijst*, een maillijst waarop naast een paar honderd actievoerders en -groepen ook journalisten en andere belangstellenden zijn aangesloten. Via *De Aktielijst* worden veel oproepen en andere ‘actienieuwtjes’ verspreid.

Paulis stelt dat 'zijn' methoden onder 1.1 t/m 4 in het kader van de informatie-inwinning ten behoeve van de openbare orde, bij het ontbreken van een wettelijke regeling, in principe niet zijn toegestaan. Dat geldt volgens hem ook voor de methoden onder 1.5 t/m 7, tenzij zij betrekking hebben op openbare gebeurtenissen en niet te stelselmatig worden toegepast. De inzet van menselijke bronnen zou volgens Paulis ook, ondanks het ontbreken van een wettelijke regeling, toegelaten zijn mits geen te persoonsgerichte informatie wordt verzameld. Hij signaleert ook nog de mogelijkheid van een soort U-bocht. Voor het volgens hem niet toegelaten af luisteren van de telecommunicatie geeft hij een voorbeeld uit 1987. Begin januari werd toen duidelijk dat krakers 'hard verzet' voorbereidden tegen een ophanden zijnde ontruiming van een gekraakt pand. Voor de RID was het erg nuttig telefoons af te luisteren, maar dat mag die RID niet. Paulis laat open of het toch gebeurd is: 'In casu zal het voor de politie, in verband met te nemen maatregelen ter handhaving van de openbare orde, van belang zijn de exacte plannen te kennen. Het af luisteren van de telefoon kan hiervoor een goed hulpmiddel vormen.' Op 18 januari 1987 werd een tapmachtiging afgegeven, officieel ten behoeve van de opsporing van de daders van andere 'krakersacties'. De aanvraag van de tapmachtiging vermeldt nadrukkelijk als reden om tot af luisteren over te gaan 'het inzicht krijgen in de activiteiten van de groep' van enige tientallen krakers.¹⁰ Paulis sluit zijn scriptie af met een pleidooi voor nadere regelgeving. Hij stelt vast dat de Politiewet noch een behoorlijke definitie geeft van openbare-ordehandhaving, noch een behoorlijke regeling van de bevoegdheden die bij de informatie-inwinning op dit vlak kunnen worden gehanteerd.

Privacy in het geding

Zoals gezegd, hebben de ministers van Binnenlandse Zaken en Justitie hier een andere kijk op. Naast het gebruik van open bronnen zien zij als te hanteren inlichtingenmiddelen de observatie, de inzet van informanten en de weinig of niet gebruikte inzet van een politieke undercover. Peper en Korthals menen dat voor de inzet van deze middelen slechts een aparte wettelijke regeling in het leven zou hoeven te worden geroepen

als het gebruik van deze middelen zou leiden tot 'een min of meer volledig beeld van bepaalde aspecten van iemands leven'. Dat nu zou bij het groepsgerichte onderzoek in het kader van het openbare-ordebeleid niet het geval zijn. In dit onderzoek zouden observatie en de inzet van agenten/informanten immers niet stelselmatig gericht zijn op (individuele) personen. Paulis, de man uit de praktijk, denkt hier iets anders over. In zijn definitie van 'informatie-inwinning' neemt hij nadrukkelijk het verzamelen van persoonsgerichte gegevens, mits in relatie tot (beoogde) ordeverstoring, op. De enige problemen die de ministers signaleren, zijn het ontbreken van een regeling voor de vergoeding en het afschermen van informanten, en het ontbreken van een regeling voor het onder valse identiteit deelnemen aan een chatbox of nieuwsgroep op internet. Dit laatste met name omdat binnen zo'n chatbox of nieuwsgroep uitingsdelicten zouden kunnen worden beraamd.

Waar de ministers aan voorbijgaan, is dat het hanteren van persoonsregistraties bij de RID-en het gebruik van de verschillende inlichtingenmiddelen wel degelijk 'een min of meer volledig beeld van bepaalde aspecten van iemands leven' kan opleveren. Veel RID-en houden er, naast onderwerpdossiers ten aanzien van de verschillende taakvelden, een of meer persoonsregistraties op na. De RID van de regiopolitie Gelderland-Zuid doet bijvoorbeeld al enkele jaren structureel onderzoek naar de volgende taakvelden: voetbalvandalisme (in 2001 globaal 35% van de effectieve werktijd), dierenrechtenactivisme (10%) en extreem-rechts, vreemdelingenhaat, kraken van panden en milieuactivisme (ieder ongeveer 15% van de effectieve werktijd). De andere politieregio's houden er vergelijkbare taakvelden op na. In een vanaf 1997 aangelegd politieregister komen, in Gelderland-Zuid, op deze taakvelden 2510 personen voor. Dat is uitzonderlijk veel. De meeste regio's hebben over enkele tientallen tot enkele honderden mensen gegevens vastgelegd. Een regio als Rotterdam-Rijnmond (22 RID-ers) houdt gegevens aan over 900 mensen, waarvan de helft op het taakveld voetbalvandalisme. In Amsterdam-Amstelland (15 medewerkers) gaat het om 1400 mensen. Alleen Haaglanden (11 RID-ers) springt er nog uit:

4300 geregistreerden. In de regio Zuid-Holland-Zuid, een korps met een kleine maar groeiende RID (van twee naar vier personen), worden op dezelfde aandachtsterreinen als in Gelderland-Zuid, minus kraken, gegevens aangehouden van 93 personen. Over deze RID zijn berichten in de media verschenen als zou die uitbreiding samenhangen met het groeiende verzet tegen infrastructurele projecten. Volgens de korpsleiding hangt de uitbreiding samen met de algehele verhoging van de werkdruk.

Van de geregistreerde personen wordt in Gelderland-Zuid vastgelegd wie zij zijn en waar ze gesignaleerd zijn in relatie tot het betreffende taakveld. Daarnaast kunnen onder meer en voor zover relevant gegevens worden vastgelegd over bijnamen, aliasen, geslacht, adreshistorie, nationaliteit, spreektaal, signalementgegevens, foto's, karaktereigenschappen, persoonlijke omstandigheden, opleidingen en beroepen, levenswijze, contacten en contact-adressen, plaatsen van geregeld verblijf, bewegingen, communicatiemiddelen, voer- en vaartuigen, activiteiten en modus operandi, financiële gegevens en lidmaatschap van organisaties. Van een Nijmeegse kraker is gebleken dat over de jaren 1998-2000 al snel enkele tientallen meldingen in het systeem voorkwamen.

Peper en Korthals sluiten hun standpuntbepaling af met de conclusie dat geen nieuwe regelgeving nodig is. Wel vinden zij dat met het oog op het toen nog naderende EK 2000 op korte termijn gekomen moest worden tot een handleiding voor de inzet van inlichtingenmiddelen in de praktijk.

Een bizarre handleiding

In januari 2000 verschijnt de 'handleiding informatie-inwinning openbare orde'.¹¹ De handleiding is opgesteld in samenspraak met vertegenwoordigers van de Advies Commissie Inlichtingen (ACI) van de Raad van Hoofdcommissarissen en ademt zeker waar het de gehanteerde casus betreft een bizar vijandbeeld. Het stuk is totstandgekomen tegen de achtergrond van een aanstaand EK 2000. Uit vrees voor ernstige ordeverstoring bij die gelegenheid is de noodzaak tot het inzetten van verdergaande inlichtingenmiddelen een item

geworden. Als voorbeeld van ordeverstoring wordt echter een fictieve casus gegeven die betrekking heeft op de milieubeweging. Een korte weergave: de burgemeester van de gemeente Herwegsel aan de IJzeren Rijn, de omstrede goederenspoorlijn in Limburg, vreest voor openbare-ordeverstoringen omdat de landelijke milieubeweging zich roert. Die beweging bestaat uit vele honderden aanhangers die ‘hebben bewezen het middel van gewelddadig activisme niet te schuwen’. De RID besluit informant Jan te gaan runnen, die daarvoor f 100 per week zal krijgen plus onkostenvergoeding. Zijn identiteit zal worden afgeschermd: de milieuactivisten hebben er immers ‘geen problemen mee om anders-denkenden te bedreigen of te mishandelen’. Al snel komt ook nog de groep Bomen en Bossen Voor Alles (BBVA) in beeld, een groep die in staat is ‘op grote schaal vernielingen aan te richten’. Op een bijeenkomst van de milieubeweging (250 aanwezigen, onder wie maar liefst vijftig BBVA’ers) blijkt een van de aanwezigen een geweer bij zich te hebben. De RID weet, onder meer via Jan, dat de actievoerders een snelweg willen blokkeren. Vanuit de blokkade zullen de actievoerders, ‘gevuld met drank en vrijwel zeker verdovende middelen, op zoek gaan naar een locatie of evenement ‘waar nog wat te doen is’. In het verleden is bijvoorbeeld sprake geweest van het plegen van vernielingen bij een asielzoekerscentrum.

Tot zover de fictieve casus, die meer zegt over de realiteitszin van de ACI dan over de milieubeweging zoals we die in Nederland kennen.

Door middel van het onrealistische beeld van de ACI, zelfs bij het alom gevreesde supportersgeweld is slechts zelden sprake van de aanwezigheid van geweren, wordt de toepassing van vergaande inlichtingenmiddelen goedgepraat: het onderzoek doen naar een, volgens de burgemeester uit de casus, ‘lastig’ gemeenteraadslid, de inzet van wat een informant genoemd wordt; de vraag is of niet eerder sprake is van een (gestuurde) agent, het installeren van een videocamera bij een gekraakt pakhuis, ook als dat bewoond wordt door mensen die niets met de acties te maken hebben, het inzetten van een observatieteam.

De handleiding geeft een mogelijkheid informanten af te schermen: de informant wordt gecodeerd opgenomen in een lijst van informanten en als informatie wordt geoperationaliseerd, dan gebeurt dat door een proces-verbaal van de chef RID waarin de naam van de informant niet voorkomt.

Groenfront!: de windmolens van Herman Oolbekkink

Vanuit een vergelijkbare beeldvorming als die ten grondslag ligt aan de handleiding ontstaat in 1999 het CICI. Dit Centraal Informatie en Coördinatiepunt Infrastructurele Projecten moet vanaf 1 januari 2000 informatie verzamelen, bundelen en exploiteren met betrekking tot het verzet tegen grote infrastructurele projecten (Betuwelijn, uitbreiding Schiphol, HSL). Het is een Gelders/Nijmeegs initiatief, dat echter snel te verhuizen is naar plekken waar het verzet toeneemt. Het CICI richt zich niet alleen op radicale actievoerders, wat dat ook mogen zijn. Het is een samenwerkingsproject van acht politieregio's: Gelderland-Zuid, Gelderland-Midden, Noord- en Oost-Gelderland (noordtak Betuwelijn), Zuid-Holland-Zuid, Rotterdam-Rijnmond (Betuwelijn), Kennemerland, Holland-Midden en Midden- en West-Brabant (HSL). In de loop van 2000 is Limburg-Noord hieraan toegevoegd vanwege de eventuele aanleg van de IJzeren Rijn. Het wisselt informatie uit met de BVD.¹²

Het CICI is een idee van de Nijmeegse RID-chef Herman Oolbekkink. Deze reisde in 1996, na het lezen van een verslag over een milieuactiekamp in Zuid-Wales in het actieblad *NN*, af naar een gebied in Engeland waar geprotesteerd werd tegen de aanleg van een stuk autoweg. In een verslag in het personeelsblad van de regiopolitie Gelderland-Zuid, *GaZet*, verhaalt hij over boomhutten, tunnels, vastgeketende actievoerders én de hoge kosten die het optreden tegen dergelijke acties met zich meebrengt. Gelukkig, zo stelt Oolbekkink vast, zijn de Engelse travellers voorlopig nog wel even zoet in eigen land, 'zodat het niet te verwachten is dat zij de Noordzee zullen oversteken'. Maar, zo sluit hij zijn reisverslag af: 'Als het Nederlandse activisten lukt deze actievormen hier in te voeren en ze er voldoende mensen warm voor krijgen, dan kan de

politie de borst nat maken. Wellicht is de tijd voor de politie en bestuur rijp om zich eens te bezinnen op dit fenomeen, de actiewereld gaat ons al voor.'

Oolbekkink zag zijn kans schoon toen tussen april 1998 en maart 1999 verschillende panden werden gekraakt op het Betuwelijntraject. Tijdens een vergadering van enkele leden van de Raad van Hoofdcommissarissen, op 31 maart 1999, wordt het CICI gelanceerd. In een brief van 5 juli 1999 van de Zuid-Gelderse korpschef aan de minister van Binnenlandse Zaken, die met geld over de brug moet komen, wordt een schrikbeeld van verzet geschetst. Verwezen wordt naar het verzet in Engeland en Japan tegen grote infrastructurele projecten. 'De projecten zijn', aldus de korpschef, 'zeer omstreden, de actiegroepen zeer actief en zij spannen zich zeer in om tot grote verhinderingen te komen. Zij zijn dan ook zeer goed georganiseerd en hebben zeer effectieve technieken ontwikkeld om het de uitvoerders zeer moeilijk te maken. In Engeland hebben deze fenomenen zich tenslotte fors voorgedaan. De actievoerders ketenen zich vast hoog in bomen, zij graven zich in een ingewikkeld net van ondergrondse gangen. Hierop zijn veel varianten denkbaar.' Deze superlatieven leiden tot een angstwekkende conclusie voor de Nederlandse situatie: 'Niet alleen is er werk van actievoerders te verwachten, maar ook van de lokale bevolking. Preparatie vanuit de politie in het belang van de openbare orde, is dan ook van groot belang.'

En: 'Dit klemt temeer, nu in de politieregio Gelderland-Zuid zich signalen voordoen, die erop kunnen wijzen dat ook bij de genoemde infrastructurele werken acties zullen komen. Zo zijn er verschillende woningen gekraakt op het Betuwetraject door actievoerders. Zij zijn bezig een goede relatie op te bouwen met de lokale bevolking en er zijn signalen dat men aan het graven is.'

Tijdens de vergadering van 31 maart hebben twee politiemensen uit Engeland en een vertegenwoordiger van de BVD presentaties gehouden. Oolbekkinks doemscenario en de presentaties hadden effect: de vergadering besloot unaniem dat er, gezien de veelheid van regio's en de (inter)nationale organisatiegraad van de actievoerders, op landelijk niveau actie

geboden was. Nadat minister Peper ook nog het subsidieverzoek had gehonoreerd, was het CICI geboren. Oolbekkink werd zelf operationeel chef. Daarnaast zou de club bestaan uit een bewerkster/analist, een administratief medewerker en een aantal informatierechercheurs. Over de exacte startdatum bestaat nog onduidelijkheid. Volgens onderzoekers van het aan de Universiteit van Twente verbonden Instituut voor Maatschappelijke Veiligheidsvraagstukken (IPIT) was het CICI al operationeel voor de officiële startdatum, 1 januari 2000.¹³ Volgens de politie in Nijmegen is het gewoon gestart op de officiële datum. Voor die tijd maakte het CICI-werkterrein, het verzet tegen grote infrastructurele projecten, wel deel uit van de activiteiten van afzonderlijke aangesloten RID-en.

In de hoedanigheid van hoofd van de RID Gelderland-Zuid vergezelde Herman Oolbekkink in het najaar van 1999 een afvaardiging van de Projectorganisatie Betuweroute op een reisje langs de burgemeesters van de gemeenten Bemmelen, Elst, Valburg en Geldermalsen waar de actiegroep Groenfront! in totaal acht panden had gekraakt. Oolbekkink maakte zich niet als zodanig bekend. Een van de burgemeesters moest er na het gesprek door een ambtenaar op gewezen worden dat een van zijn gesprekspartners voor de politie werkte en hoofd van de inlichtingendienst was. De RID-chef schetste in het gesprek een beeld van de Groenfront!-activisten dat de burgemeester op grond van zijn eigen informatie niet erg geloofwaardig voorkwam. De RID'er had het over 'zeer bedreigend', 'gevaarlijke typen', waarmee 'korte metten' moest worden gemaakt. De burgemeester heeft het ernstig bevreemd dat juist een politie-ambtenaar dit beeld schetste en dat deze zich zo eenzijdig aan de zijde van een particuliere partij schaarde.¹⁴ Twee jaar later blijkt Oolbekkink er nog steeds een dergelijk vijandsbeeld op na te houden. In een interview met *De Gelderlander* (7 juli 2001) suggereerde hij dat er bij de Betuwelijnspanden emmers met stenen boven de voordeur stonden.

Het CICI dient informatie in te winnen over 'groepen en organisaties die tot doel hebben de aanleg van infrastructurele projecten te verhinderen dan wel te bemoeilijken'. Het CICI bundelt en analyseert de informatie die afkomstig is van de

verschillende deelnemende korpsen, die op hun beurt door het CICI van informatie worden voorzien. In 2000 verstrekte de RID van de regiopolitie Zuid-Holland-Zuid over acht personen gegevens aan het CICI, de RID ontving over tien personen gegevens. Met andere aangesloten regio's werden amper persoonsgegevens uitgewisseld.

Daarnaast onderhoudt het CICI namens de deelnemende korpsen contacten 'met bij de bouw van grote infrastructurele werken betrokken private en publieke factoren'.

De tweede voortgangsrapportage van het CICI aan de minister van Binnenlandse Zaken, van 2 januari 2001, maakt melding van het 'gerealiseerd zijn van aanspreekpunten bij de betrokken organisaties'. Uit een brief van de korpschef van de regio Gelderland-Zuid aan OBIV van 8 maart 2001 blijkt echter dat de 'enige gesprekspartner de Projectorganisatie Betuweroute is'. Dat is zo tot de opheffing van het CICI gebleven. Met die organisatie vindt geregeld mondeling overleg plaats, waarvan geen verslagen worden gemaakt. Het voorgenomen landelijk platform waarin de BVD, vertegenwoordigers van de betrokken ministeries en korpsleidingen zouden deelnemen, is nooit van de grond gekomen. Bij het CICI is uit de regio's Gelderland-Zuid, Gelderland-Midden en Noord- en Oost-Gelderland elk een informatie-rechercheur gedetacheerd en er is een administratief mede-werkster aangesteld. Soms wordt administratieve ondersteuning vanuit een andere regio verleend. Dit gebeurde in 2000 bijvoorbeeld vanuit het korps Zuid-Holland-Zuid (Dordrecht).

Herman Oolbekkink zou tot zijn pensionering in juni 2001 projectleider blijven. In de loop van 2000 is hij echter van die taak ontheven. Reden: onverenigbaarheid van de BVD-taak die Oolbekkink ook vervult en het openbare-ordekarakter van het CICI. Dit is opmerkelijk, want bij iedere RID is sprake van een dergelijke vermenging. Bovendien ging het CICI-werkplan van 1999 er nog van uit dat alle CICI-ambtenaren juist artikel 18-functionarissen zouden zijn, dat wil zeggen politieambtenaren die op grond van artikel 18 van de oude WvV BVD-werkzaamheden verrichten (in de praktijk RID'ers).

De tweede voortgangsrapportage van het CICI meldt trots dat 'het team op adequate wijze heeft kunnen reageren op ont-

wikkelingen die een mogelijke impact hadden op de openbare orde'. En: 'Alle vergaarde informatie uit open en zogenaamde gesloten bronnen is inmiddels in geautomatiseerde registers verwerkt.' Bij het CICI wordt per infrastructureel project een onderwerpdossier aangehouden.

Het heeft voorts een persoonsregister aangelegd, waarin 238 namen voorkomen. Met betrekking tot deze 'subjecten' wordt men steeds vaker geconfronteerd met informatie over andere activiteiten dan waar het CICI voor bedoeld is: antimilitarisme, acties tegen kernenergie en kernwapens en milieuactivisme in het algemeen. Het team behandelt deze informatie als 'bijvangst' en stelt, aldus de voortgangsrapportage, dat ze 'derhalve aan de informatiebehoefte van de collega's (RID'ers) in den lande maar beperkt kan voldoen'. In 2000 heeft het besloten ook met de regio Limburg-Noord samen te werken vanwege de eventuele aanleg van de IJzeren Rijn. Het CICI doet ook onderzoek naar het verzet tegen de voorgenomen aanleg van een Multimodaal Transportcentrum (MTC) bij Nijmegen.

De Betuwelijn

De vraag rijst hoe adequaat het CICI zijn werk doet. Hét project waar het zich met name mee heeft beziggehouden, is het verzet tegen de aanleg van de Betuwelijn. Volgens de onderzoekers van het IPIT zou het CICI de Projectorganisatie Betuweroute aanvankelijk hebben geadviseerd de gekraakte panden op het traject niet te (laten) ontruimen. Dit advies kwam van de RID Gelderland-Zuid en niet van het CICI, dat immers bij het kraken van de panden nog niet bestond. Argument was dat de krakers in de panden redelijk geclusterd zaten. Door ze te laten zitten waren ze gemakkelijker in de gaten te houden. We mogen ervan uitgaan dat CICI/Oolbekkink de belangrijkste toeleverancier van informatie was toen het op 8 en 9 februari 2000 wel tot ontruiming kwam. Oolbekkink was de Chef Info tijdens de ontruimingsoperatie. Het heeft er veel van weg dat de vooraf aan de eigen organisatie verstrekte informatie van eenzelfde kaliber was als die welke eerder aan de vier burgemeesters in de Betuwe werd gegeven: groot gevaar was te duchten van de actievoerders van Groenfront! Anders is niet te verklaren hoe het tot zo'n

buitenproportionele politie-inzet is gekomen als op de ontruimingsdagen bleek: zeshonderd politiemensen tegenover ongeveer tachtig actievoerders.

De ‘voorzorgsmaatregelen’ was overigens behalve van het CICI afkomstig van de plaatselijke politie (waarnemingen tijdens de surveillance, persoonlijke indrukken van de netwerkers) en de politieonderhandelaars die vanaf kort voor de ontruimingen werden ingezet. Het betreft gespecialiseerde onderhandelaars die onder meer bij gijzelingen in actie komen. Het CICI maakte gebruik van zowel open bronnen (zoals kranten en de website van Groenfront!) als agenten of informanten.¹⁵

Op zaterdag 20 november 1999, kort voor de officiële start van het CICI werd een jonge vrouw uit een van de Betuwelijnskraakpanden benaderd door ‘Peter’, een medewerker van de RID van het politiekorps Limburg-Noord, met het oog op het verkrijgen van informatie over acties van Groenfront! De RID’er wilde weten wie van Groenfront! deel uitmaken en wie er in de gekraakte panden op het traject van de Betuwelijn zitten. Bovendien wenste hij informatie over te verwachten acties rond (de ontruiming van) die panden. De vrouw weigerde op de benadering in te gaan.¹⁶

De RID LimburgNoord bleef actief ten aanzien van de Betuwelijnpanden. Na de aanhouding van drie vrouwen bij de ‘bevrijdingsactie’ van milieuactiviste Gonnus op 8 januari 2000 sprak weer een ‘Peter’ een niet-gearresteerde vrouw aan in de hal van een politiebureau van Venlo. Hij bleek veel over haar te weten en ging een uitgebreid gesprek met haar aan over actievoeren, criminalisering van actievoerders, geweld en de Betuwelijnpanden. Uiteindelijk bood hij haar nog een lift aan. De activiste ging hier niet op in.

Binnen het politieapparaat was men niet erg tevreden over de informatievoorziening vanuit het CICI naar de uitvoerenden tijdens de ontruimingsactie in februari 2000. De politieorganisatie was op technisch niveau onderverdeeld in de clusters Elst/Bemmel, Valburg en Geldermalsen en er werden vier Bratra-groepen ingezet uit Groningen, Utrecht en Amsterdam. Deze – oorspronkelijk: brand- en traangasgroepen – zijn gespecialiseerd in het verwijderen van uiteenlopende vormen van fysieke obstakels. De commandanten

van de clusters en Bratra-groepen vonden dat het te lang duurde voordat zij de beschikbare informatie daadwerkelijk kregen. Het CICI verweerde zich met de vertrouwelijkheid van de informatie en de noodzaak tot bronbescherming. De Algemeen Commandant, de hoogste tactisch uitvoerende van de operatie, is eraan te pas gekomen om de informatie alsnog op technisch niveau te krijgen. Te laat bleef het echter. Hoe dan ook werden de risico's op operationeel-technisch (leidinggevend) niveau (vooraf) stukken lager ingeschat dan gebeurde op centraal en door het CICI ingefluisterd niveau. Het CICI maakte te hoge inschattingen van het aantal actievoerders en van hun gewelddadigheid. Aan de andere kant voorzag het niet dat de actievoerders zich zouden verschansen in bomen en vastberaden waren in hun (geweldloze) verzet.¹⁷ Dit laatste is nu juist kenmerkend voor de wijze van verzet van een actiegroep als Groenfront! Dat had Oolbekkink al kunnen vaststellen tijdens zijn snuffelstage in Engeland.

De ontruimingsactie in februari 2000 heeft veel geld en middelen gekost. Dat is ook precies wat Groenfront! beoogt: het vertragen van de realisatie van infrastructurele projecten en het op hoge kosten jagen van de partijen die tot realisatie willen overgaan. Op die manier hoopt het dat bedrijven en overheden zich op termijn wel een paar keer bedenken alvorens tot bepaalde projecten te besluiten. Het CICI is in het leven geroepen om deze doelstelling van de actievoerders te neutraliseren.

Groenfront! heeft zich niet alleen rond de gekraakte panden op het Betuwelijntraject gemanifesteerd. In 2000 is het overgegaan tot bezettingen van bouwterreinen. Ook hierbij is schade aangericht in de zin van vertraging en is politie-inzet nodig geweest om de actievoerders te verwijderen en aan te houden. Het CICI heeft die acties niet voorkomen. Wel wordt voor het CICI zo'n vier ton per jaar uitgetrokken, werken er drie politiemensen fulltime en legt het van honderden burgers privacygevoelige gegevens aan, die overigens ook al berusten bij de RID van afzonderlijke regio's en die niet tot een beter plaatje leiden dan de informatie die mensen uit de basispolitiezorg of op plaatselijk-ambtelijk niveau kunnen aanleveren. Het CICI functioneert en disfunctioneert bovendien als iedere andere geheime dienst omdat men op een hoop

gegevens blijft zitten zonder die te (willen) operationaliseren.

Het CICI is een overbodig project geweest. Opgestart op basis van een wat hysterische reactie van inlichtingenman Oolbekkink na zijn bezoek aan Engeland en opgeblazen door diens korpsleiding in een verkooppraatje naar andere korpsen en de departementsleiding bij Binnenlandse Zaken, heeft het CICI ook mee kunnen varen op de tenminste publicitair succesvolle Groenfront! golven. Na de ontruiming van de gekraakte panden op de Betuweroute had het CICI echter al snel niets meer te doen.

In politieland is men er inmiddels ook achter dat het CICI weggegooid geld is. Eind 2001 wordt het project opgedoekt. Het persoonsregister wordt vernietigd en eenieder gaat over tot de orde van de dag: de RID-en waarvoor dat relevant is, zullen een taakveld 'grote infrastructurele projecten' houden met daaraan gekoppelde persoonsgegevens. Alleen de uitwisseling tussen de verschillende RID-en wordt mogelijk wat stugger.

Voetbalvandalisme¹⁸

Op het gebied van voetbalvandalisme is een enigszins met het CICI vergelijkbare club ondergebracht bij de regiopolitie Utrecht: het Centraal Informatiepunt Voetbalvandalisme (CIV). Het CIV bestaat sinds 1986 en houdt zich bezig met het verzamelen en analyseren van feiten en gegevens betreffende voetbalvandalisme, waaronder het CIV momenteel verstaat: 'Gedragingen van personen, alleen of in groepen, in relatie tot een in Nederland of in het buitenland gespeelde voetbalwedstrijd, waarbij tenminste één club uit het betaalde voetbal of het nationale elftal is betrokken, die te maken hebben met verstoring van de openbare orde/veiligheid en/of het plegen van strafbare feiten met betrekking tot die wedstrijd in en rond het stadion, dan wel gepleegd tijdens het gaan naar en van deze wedstrijd.'

Het CIV bestond in 2000 uit een afdelingshoofd, twee beleidsmedewerkers en een administratief medewerker. In vergelijking met het CICI en in relatie tot de ernst van de 'driëging' is het dus een kleine club. Een ander opmerkelijk verschil zit in de personen over wie gegevens bij het CIV worden geregistreerd. Natuurlijk is er allereerst het onderscheid tus-

sen ‘voetbalvandaal’ en ‘infrastructuuractivist’. Belangrijker is echter het verschil dat gegevens worden verzameld over personen die zijn aangehouden of tegen wie proces-verbaal terzake van een strafbaar feit is opgemaakt (CIV) en verdachten van met openbare ordeverstoringen samenhangende strafbare feiten en personen die naar redelijkerwijs kan worden vermoed direct betrokken zullen zijn bij verstoringen van de openbare orde (CIC1).

Dit verschil heeft ook grote gevolgen voor het soort gegevens dat wordt vastgelegd. In het geval van het CIV betreft het ‘doorsnee’ aanhouding-gerelateerde informatie. Bij het CIC1 kunnen veel privacygevoeliger gegevens worden vastgelegd, het CIV heeft beleidsmedewerkers, het CIC1 beschikt over informatierechercheurs.

Bij het CIV worden in ieder geval drie jaar na een laatste aanhouding of als vast is komen te staan dat iemand ten onrechte is aangehouden de gegevens verwijderd. Zo’n hard moment (moment van aanhouding) en toetsbaar gegeven (terecht/onterecht aangehouden) ontbreken bij het CIC1.

Belangrijke bron van informatie voor de CIV-medewerkers zijn de door de bij de verschillende regiokorpsen aangestelde voetbalcoördinatoren aangeleverde wedstrijdverslagen. In het centrale CIV-register werden vanaf het seizoen 1995-1996 jaarlijks van ruim vijftienhonderd aangehouden mensen gegevens vastgelegd.¹⁹ Voor een deel zijn het natuurlijk ‘dubbelen’: niet iedere nieuwe aanhouding betreft ook een nieuwe persoon.

Het voetbalseizoen 1996-1997 bracht een ommekeer in de aanpak van het voetbalvandalisme dankzij een aantal incidenten waarvan het treffen bij Beverwijk tussen Ajax- en Feyenoordsupporters – waarbij Carlo Picornie het leven liet – het ernstigste was. Onder aansturing van het ministerie van Binnenlandse Zaken werd het ‘Beleidskader ter bestrijding van voetbalvandalisme en -geweld’ opgesteld. Kern hiervan is een zogeheten ketenbenadering: iedere bij de bestrijding van het voetbalvandalisme betrokken partij zal die maatregelen moeten nemen voor die zaken waar zij verantwoordelijk voor is. Voor de politie werd dit onder meer ingevuld door middel van de ‘adoptie’ van supportersgroepen: ‘Het zich structureel

als politie verantwoordelijk weten voor de eigen supporter naar woonplaats en naar club.' Een verbetering van de informatiepositie en het 'kennen en gekend worden' neemt hierbij een belangrijke plaats in.

Het CIV stelt in zijn jaarverslag over het seizoen 1997-1998 vast dat de rol van de RID-en binnen het voetbal relatief nieuw is en dat vanaf dit seizoen de betrokkenheid en informatie-uitwisseling vergroot zal worden. Ook hier blijkt weer een verschil met het CICI: open informatie wordt verzameld en verspreid/uitgewisseld via/door het CIV, gesloten informatie wordt rechtstreeks door de betreffende RID-en met elkaar uitgewisseld. Het CIV komt hier niet aan te pas. Vanaf 1997 is de RID van het korps Rotterdam-Rijnmond coördinator voor de uitwisseling van gesloten informatie.

Een aanvullende bron van informatie bij het CIV had vanaf oktober 1999 het 'Meldpunt Voetbalvandalisme' moeten zijn. Het is een kliklijn (0900-1433) waarop iedereen (de voorbereiding van) voetbalvandalisme kan melden. Het nummer functioneert echter niet. Uit het jaarverslag 1999-2000 van het CIV: 'Veel bellers bleken al snel op te hangen, verkeerd verbonden te zijn, dan wel onzin te vertellen.' Tot en met mei 2000 werd het nummer 912 keer gebeld. Slechts zes procent van de telefoontjes hadden enige relatie met voetbal.

Het CIV slaagt erin een aardig leesbaar jaarverslag te maken over zijn activiteiten en de ontwikkelingen op het gebied van het voetbalvandalisme. Tot afname van geweld en vandalisme, van het aantal aanhoudingen en van de politie-inzet heeft het bestaan van het CIV echter niet geleid. Een terugkerende vaststelling in de jaarverslagen is dat die afname er niet in zit. In december 2000 werd, na het verschijnen van het jongste CIV-jaarverslag, in de media bericht dat het voetbalvandalisme zou afnemen. Het ging om een daling van het aandeel fysiek geweld op het totaal van aanhoudingen. Dat totaal was echter iets hoger dan het voorafgaand seizoen en de politie-inzet was alleen maar weer toegenomen. Het aantal first-offenders was weer groot (75 procent) en 31 procent van de aangehoudenen was tussen de twaalf en achttien jaar oud. Het is de vraag of deze getallen de conclusie kunnen onderbouwen dat het voetbalvandalisme afneemt.

Ook op het terrein van de bestrijding van voetbalvandalisme zien we weer het vastleggen van een enorme hoeveelheid gegevens van grote groepen mensen. Alleen al bij het civ zelf gaat het om de gegevens van enkele duizenden mensen. Bij de verschillende RID-en worden van een nog veel grotere groep mensen gegevens bijgehouden. Die diensten registreren immers ook gegevens over mensen die niet zijn aangehouden. In de regio Gelderland-Zuid houdt de RID zich voor 60 procent van het openbare-ordewerk bezig met voetbalvandalisme. Als we ervan uitgaan dat dit leidt tot een vergelijkbaar percentage geregistreerden, dan staan er in die regio zo'n 1250 mensen in relatie tot voetbalvandalisme geregistreerd. Dat is bij benadering evenveel als het civ op jaarbasis landelijk noteert. En dan zit in Gelderland-Zuid nog niet eens de grootste risicoclub. Ondanks al deze databanken slagen de politieke informatieclubs er niet in het voetbalvandalisme terug te brengen. Intensievere bemoeienis door de RID-en en coördinatie op RID-niveau in Rotterdam-Rijnmond veranderen daar vermoedelijk weinig aan.

Juist door de inzet van bijzondere inlichtingenmiddelen zal een goede informatieverstrekking naar het operationele vlak vaak weer stuklopen op handhaving en uitbreiding van de informatiepositie en bescherming van bronnen. Uit onder meer het onderzoek door het IPIT naar het grootschalige optreden in de Betuwe kan afgeleid worden dat meer te verwachten valt van het ten aanzien van voetbalvandalisme ingevoerde adoptiestelsel en het 'kennen en gekend worden'. Een direct contact tussen politiemensen uit de basiszorg en activisten of voetbalsupporters sorteert meer effect dan het in het geniep verzamelen van informatie, al was het alleen maar door de niet altijd zuivere motieven waarmee informanten en agenten informatie verstrekken en de vertekening die daarvoor optreedt. Voor een direct contact zullen echter niet altijd mogelijkheden bestaan of zal niet steeds de bereidheid aanwezig zijn. Het is echter de vraag of de wijze waarop RID-en, met name middels gesloten bronnen, informatie verzamelen, kan resulteren in een juist en te operationaliseren beeld van de werkelijkheid. Liever geen beeld dan een vertekend en niet te gebruiken beeld, zou je zeggen.